

Klima- og miljødepartementet
Postboks 8013 Dep
0030 OSLO

Saksbehandler, innvalgstelefon
Gry Tveten Aune,

Innspill til stortingsmeldinger for klima og natur

Fra avdelingene klima- og miljø og reindrift

1. Når vi i 2050 har nådd natur- og klimamål, hva er de tre viktigste grepene som ble gjort i dag for å komme dit?

Overordnet:

- Samfunnet endret seg til å verdsette velferd framfor velstand der vekstbegrepet er differensiert til å gjelde «tilstrekkelig» økonomisk vekst. Økologisk verdi integrert som en del av økonomiske kalkyler, regnskap og rapporteringskrav.
- En integrering av prinsippene i lov om bærekraftig finans ble gjennomført i hele samfunnet.
- Natur og klimahensyn ble omtalt i ett begrep der begge må være ivaretatt for å omtales som «grønt»

Natur

- Vi kartla naturarealene våre og har god oversikt over hvilke naturverdier vi har. Kommunene innhenter tilstrekkelig kunnskap om naturarealene før beslutninger fattes.
-
- Naturmangfoldloven fikk en sterkere forankring på tvers av sektorer og ble brukt aktivt.
- Naturavtalen og stortingsmeldingen som fulgte opp denne hadde like mange tiltak som *Veikart for grønt industriløft*, og den forpliktet på tvers av departementsområdene. En versjon 2.0, som evaluerte hva som var gjort etter ett år og hadde oppdaterte nytenkende tiltak til videre oppfølging var avgjørende slik at stortingsmeldingen ikke ble utdatert på kort tid.

Klima

- Kommunene har fått lovfestet krav om å redusere utslipp og må rapportere på dette

- Det ble forbudt å bygge ned karbonrike arealer
- Vi fant tiltak slik at forbruksbaserte utslipp gikk ned [Utslipp av klimagasser fra norsk forbruk er beregnet - Miljødirektoratet \(miljodirektoratet.no\)](https://www.miljodirektoratet.no/utslipp-av-klimagasser-fra-norsk-forbruk-er-beregnet)

2. Hvilke viktige rammer og hensyn må de to meldingene ha med seg fra ditt ståsted?

- Statsforvalteren trenger konkrete oppgaver for å bidra på veien mot målene. Noe som er mer målrettet enn «færre innsigelser», føringer om hva man **skal** ivareta.
- Videreføring av pågående tiltak, som vi ser gir effekt.
 - Målrettet bekjempelse av fremmede organismer der de truer sårbar natur. Tidlig innsats mot fremmede organismer. Hindre introduksjon av nye fremmede skadelige organismer.
 - Naturrestaurering og metodeutvikling knyttet til dette. Restaurering av natur i og utenfor verneområder. Økte økonomiske rammer.
 - Vektlegging av konsekvensutredninger og kartlegging av natur
- Strengere oppfølging av tiltak for å ivareta villaks og villrein i tråd med kvalitetsnormene.
- Øke veiledningen til kommuner, private, tiltakshavere og andre sektormyndigheter på bekjemping og hindre spredning av fremmede arter og naturrestaurering.
- Øke den regionale samhandlingen for bekjemping og hindre spredning av fremmede organismer og naturrestaurering.
- Klimahensyn må oppnås uten at det går på bekostning av natur.
- Sektorlovverk gjennomgås og justeres slik at det samhandler med den internasjonale målsetningen innenfor natur og klima.
- Kan vi komme nærmere mål om vern i Naturavtalen og reduksjon av klimagassutslipp i Klimaavtalen, dersom vi forener naturvern, klima og urfolksrettigheter? Vern av karbonrike arealer og verdifull natur, med tilhørende økosystemtjenester, sikrer både naturmangfold, karbonbinding og reinbeiteareal. Samtidig følger vi opp Konvensjon om sivile og politiske rettigheter og ILO-konvensjon 169 – om urfolk og stammefolk i selvstendige stater. Sametingsråd Maja Kristine Jåma skriver følgende i en kronikk i avisa Sågat (Jåma, 2023), 20.09.2023:

Uten å se sammenhengen mellom tap av natur, begrensning av klimagassutslipp og nedbygging av utmark og beiteområder, tramper vi på tynn is når det planlegges klimatiltak. Overkjøring av urfolksrettigheter og nedbygging av samers fremtidsmuligheter gjennom grønn kolonialisme kan ikke aksepteres.

(Det siste innspillet er hentet fra en semester oppgave som noen av våre ansatte har skrevet i faget fornorsking og forsoning ved Nord universitet)

3. Arealbruksendringer er en stor utfordring både for natur og klima. Hva bør meldingene legge frem for å sikre at arealbruken fremover bidrar til at vi når natur- og klimamålene?

- Bærekraftig arealforvaltning ved å utvikle naturmangfoldloven til å inneholde prinsippene om bærekraftig finansiering. Se på naturen som en ressurs som skal ligge som grunnlag for det livet vi lever og ikke som en brukerinteresse.
- Tydeligere krav og forventninger til ivaretagelse av arealer, natur og klima i det lokale handlingsrommet.
- Naturrestaurering og prinsipper for økologisk kompensasjon som legger vekt å gi en total økning i naturarealer.
- Fremme samisk kultur som en del av løsningen på klima- og naturkrisa - der vi har felles mål. Samisk kultur er avhengig av naturgrunnlaget. Se samisk kultur som en del av løsningen.
- Vi trenger omforente regnskap og budsjett for arealbruk lokalt, regionalt og nasjonalt i tråd med internasjonale avtaler. Arealbudsjett er et godt begrep.
- Tap av natur og klimaendringer er to sider av samme sak. De forsterker hverandre, og må ses i lys av hverandre
- Tiltaksplaner villrein omtales og vektlegges

4. Internasjonalt samarbeid er nødvendig og viktig for å løse klima- og naturkrisa. Hvordan kan internasjonalt samarbeid styrkes på klima- og naturområdet i årene fremover?

- Ved å delta i EU-prosjekter hvor vi kan samarbeide og lære fra andre regioner.
- Samarbeid internasjonalt bør ikke frigir for ansvar for å gjennomføre tiltak i eget land.
- Følge opp harmonisering av internasjonalt regelverk inkludert EU regelverk som berører naturmangfold.

5. Naturavtalen er et rammeverk for alle. Hvordan kan vi sikre at alle samfunnsaktører og hele myndighetsapparatet i denne regionen tar sin del av ansvaret for å gjennomføre naturavtalen og stanse tapet av natur innen 2030?

- Alle departementer står bak og viser hvordan de vil ta grep og viser ansvar for å følge opp med sine virkemidler og forbedrede med nye virkemidler
- Veikart for naturmangfold tilsvarende *Veikart for grønn industri*, der alle departementene har ett sett med tiltak som de har ansvar for å følge opp og rapportere på.
- Oppdateres etter ett år med nye tiltak.
- Statsforvalteren kan ha en større rolle som veileder og kontrollør samtidig med at andre lokale og regionale myndigheter får større søkelys på sitt ansvar.

Bakgrunn: I samhandling med kommuner og andre regionale sektormyndigheter har vi ofte inntrykk av at mange fleste lener seg på at Statsforvalteren skal si ifra hvis et tiltak ikke er akseptabelt med tanke på naturverdier og klima. Dersom Statsforvalteren ikke setter ned foten er det ok. En slik tilnærming i alle store og små saker er en umulig tilnærming. Ansvar og konsekvenser for tap av natur må ha tilhørighet hos alle myndigheter og større

samfunnsaktører. Dette er en trend som bør snus. Å finne lokalt gode løsninger tidlig i prosessen, før Statsforvalteren blir involvert, vil oftest være det beste.

- Veiledning, opplæring og kontroll av saksbehandlingen etter naturmangfoldloven.

Bakgrunn: Naturmangfoldloven har mange gode intensjoner. Vår erfaring er at ansvaret som en enkelte myndighet har for å gjøre vurderingene etter §§ 8-12 er for dårlig kjent og brukt. Veldig ofte er de nevnt, men ikke reelt vurdert. Mye på grunn av manglende kompetanse. Aktsomhetsplikten er også for dårlig kjent hos allmennheten.

- Klare føringer for hvordan disse restaurering og kompensasjon skal brukes slik at de bidrar til en reel økt økologisk funksjon.

Bakgrunn: Restaurering og kompensasjon vil bli viktige verktøy framover. Uten tydelige føringer kan verktøyene bli brukt til å dekke over det som reelt sett er tap av natur.

- Forståelse av at reindrift både som matprodusent og naturbruk er en økologisk kjøttproduksjon. Naturen vi verner er ofte et resultat av at reindriften har forvalta områdene i mange hundre år. Det må til en kunnskapsheving blant politikere og folk flest omkring sammenhengene.

6. Hva trenger kommuner, næringsliv og andre av kunnskap og virkemidler for å ivareta naturen bedre i denne regionen?

- Økonomiske fordeler ved beskyttelse og restaurering av natur.
- Økonomiske konsekvenser ved forbruk av natur og utslipp av klimagasser.
- En sterkere forståelse av at når et samfunnsnyttig tiltak settes inn, så betyr ikke det automatisk at man slipper å ivareta naturen. Naturen har også nytte for samfunnet. Minner her om prinsippene om ingen forringelse i vannforskriften og prinsippene i forordningen om bærekraftig finans.

7. Hvilke andre grep enn vern kan vi ta for å sikre langsiktig beskyttelse og bevaring av viktige naturområder (jfr mål 3 i naturavtalen)?

- Videreutvikle innsigelsesrundskrivet T-2/16
- Bærekraftig bruk av natur og arealer jf. vårt svar til spørsmål 3.
- Revidering av skogbruksloven jf. Statsforvalterens brev til LMD om behov for revidering av skoglovverket i januar 2024 (vår ref 2023/14123). Ansvarsforholdene etter dette lovverket må tydeliggjøres.
- Større vektlegging av samisk naturbruk

Bakgrunn: Samisk reindrift og annen naturbruk har gjennom mange generasjoner forvaltet felles goder, naturressurser og bidratt til naturmangfoldet. Beiting av både rein og andre beitedyr har bidratt i stor grad til arts mangfoldet, noe som vises nå beitebruk opphører eller f.eks reindriften holdes borte fra områder, slik som f.eks Tamneset som et godt eksempel fra beitekartlegginga. Og som reindriften opplever at økt besøk etter opprettelser av nasjonalparker øker slitasjen, så går jo det på bekostning på annen natur også – Nasjonalparkene er blitt en ny form for

naturinngrep | DN

Ser i denne sammenhengen også utfordringa med at naturforvaltninga og naturmangfoldloven definerer at reindrifta ikke er en del av naturen. Mens det etter den tradisjonelle reindriftssamiske forståelsen av bærekraft ikke skiller på natur og reindrift, men hvor det henger tett sammen og reindrifta er en del av naturen og naturgrunnlaget er forutsetningene for reindrifta.

Paradoks med den doble belastningen som reindrifta har. Næringen må allerede forholde seg til klimaendringene og de konsekvensene det har ført til med mer sykdommer, beitekriser, isbrann, åpne vassdrag osv, og samtidig får de skylda for at det ikke kan bygges ut mer vindmøller, slippes ut mer metangass osv. Men samtidig trenger vi mat som et primærbehov, men mye av det vi produserer er langt unna noe vi trenger som primærbehov. Den grønne koloniseringa synes å føre til tap av arealer som gjør at reindrifta ikke er bærekraftig lenger, slik som på Fosen etter Høyesterettsdommen. Reindrifta har lite utslipp, reinen beiter ute hele året og den spiser lav om vinteren som ingen andre nyttiggjør seg. Det er i utgangspunktet ingen tilleggsforing utenom beitekrise, og resultatet er kjøtt med like mye omega 3-fettsyrer som i fisk (Normann 2020). Det er da et paradoks at grønn kraftutbygging og grønne «quick-fiks» industriprosjekter fører til at reindrifta som har hatt et av de minste klimafotavtrykk i mange hundre år (Strömngren 2021), kan måtte kjøpe fôr med soya fra arealer som er avskoget og kolonisert andre steder i verden, og dermed bidrar til å krenke andre urfolk og verdens biologiske mangfold (Normann 2020).

Kronikk: Samisk naturbruk som løsnings for å oppfylle den nye naturavtalen (sagat.no).

8. Med utgangspunkt i 2050-utvalgets hovedanbefalinger (se lenke), hva bør klimameldingen prioritere å følge opp, sett fra ditt ståsted?

- Forbud mot nedbygging av myr/karbonrike arealer.
- Utvalgets anbefaling om at *Kapasitet og kunnskap i kommunene må styrkes, for eksempel ved å ha egne klimarådgivere og etablere kompetansesentre* bør prioriteres.

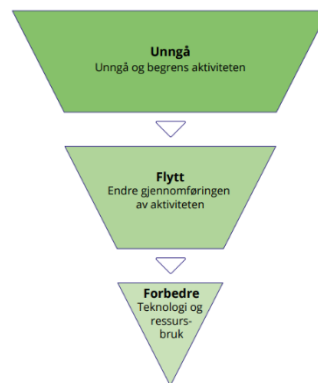
Det er ingen tvil om at kommunene er avgjørende for å nå 2050-målet [Kommunesektoren er avgjørende for å nå klimamål - Miljødirektoratet \(miljodirektoratet.no\)](#) De fleste kommunene har ikke nok ressurser for å jobbe systematisk med klima, samtidig som klimaarbeid er «frivillig». Det bør avsettes midler til KIK-reformen, tilsvarende som MIK-reformen [MIK-reformen • Kommunal Rapport \(kommunal-rapport.no\)](#)

- Ressurknapphet – føringer på hva de ulike ressursene skal prioriteres til.
Fra utvalgets rapport:

Utvalget mener at...	... og foreslår derfor at:
... all politikk og alle beslutninger må ta utgangspunkt i at alle ressurser er knappe.	<ul style="list-style-type: none">• all økonomisk aktivitet må skje innenfor planetens tålegrenser og økonomien må bli mer sirkulær.• løsninger som reduserer bruken av knappe ressurser som kraft, areal og mineraler og metaller prioriteres.• det innføres sterkere virkemidler for energieffektivisering samtidig som produksjonen av fornybar energi økes for å ha tilgang på tilstrekkelig energi til å erstatte fossil energi.• lave energipriser ikke settes som hovedmål for energipolitikken. Energiprisene må reflektere samfunnets kostnader ved å skaffe ny kraft tilveie.• tiltak som reduserer etterspørselen etter transport prioriteres, både når det gjelder transport av varer og av personer.• biomasse, som er en knapp ressurs, prioriteres til andre formål enn energi.• aktiviteten i petroleumsvirksomheten reduseres ut over forventet aktivitetsnivå frem mot 2050, for å unngå at sektoren legger beslag på knappe ressurser som kraft og kompetanse, og dermed vanskeliggjør omstillingen til et lavutslippssamfunn. Utvalget anbefaler permanent stopp i letevirksomhet uten direkte tilknytning til eksisterende infrastruktur, og at det ikke besluttes bygging av ny infrastruktur som binder oss til utslipp frem mot og forbi 2050.• kraft fra land som utslippsreducerende tiltak som hovedregel unngås.

- **Tiltaksrammeverket unngå, flytte og forbedre (UFF)** bør følges opp i klimameldingen – hvordan oppnå en slik tilnærming/innarbeide i de virkemidlene vi har?
Fra rapporten: Tiltak for å unngå utslipp har høyest prioritet, og bør være utgangspunktet for alle vurderinger. Det vil være nødvendig å gjennomføre alle typer tiltak, men rammeverket angir en prioritering og retning for utforming av både mer overordnet politikk og enkelttiltak. Rammeverket vil utformes eller bety litt ulike ting for ulike deler av samfunnet, men kan tilpasses alle sektorer.

Figur 3.13 Rammeverket for tiltak – unngå, flytte, forbedre.
Kilde: Klimautvalget 2050

- Se på ikke bare nytte, men også miljøkostnader ved ulike klimatiltak. F.eks hva er det økologiske fotavtrykket gjennom hele livsløpet av en vindpark kontra å oppgradere vannkraft eller bygge ut kjernekraft.

9. Hvordan legge til rette for en rettferdig omstilling til lavutslippssamfunnet, og hvordan bør en klimapolitikk som når klimamålene innrettes slik at den har legitimitet og aksept i samfunnet.

- Rask omstilling.

Bakgrunn: Jo lenger vi venter med å nå klimamålene, jo bråere og mer urettferdig vil omstillingen virke på befolkningen. En rettferdig omstilling bør starte nå og ikke utsettes til 2030 eller 2050.

For at klimapolitikken skal være legitim og ha aksept i samfunnet så må det skje gradvis og det må sikres bred involvering ved utforming av klimapolitikken.

Kunnskapsgrunlaget for alle klimatiltak må være dokumentert og godt nok.

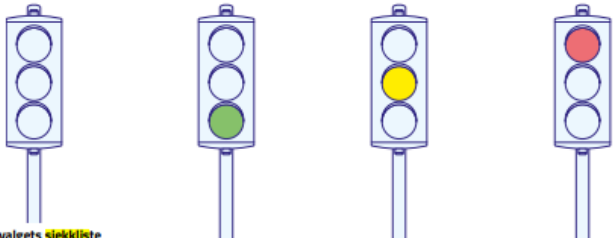
Andre innspill/spørsmål

1. Vi har 2030 utslippsmål nasjonalt (og 2050), også våre forpliktelser i Parisavtalen har tidshorisont fram mot 2030. Hvorfor skal ny stortingsmelding om klima ha 2035 som tidshorisont?
2. Stortingsmelding for natur og klima er samkjørt i denne innspillsrunden. Stortingsmelding for villrein er en annen, som har helt klare paralleller til disse to meldingene. Alle de tre stortingsmeldingen bør ha en tydelig sammenheng med tanke på virkemidler og mål.
3. Utvalgets sjekkliste

For å gjøre det lettere å anvende prinsippene i praksis foreslår utvalget også en forenklet «sjekkliste for lavutslippssamfunnet» som både myndigheter og andre aktører kan bruke til å gjøre forenklede vurderinger av om en beslutning vil være i tråd med målet om et lavutslippssamfunn.

Utvalget har utarbeidet en fempunkts sjekkliste som kan brukes for å anvende prinsippene i praktisk politikk. Formålet med listen er å vise hvordan man kan vurdere i hvilken grad enhver beslutning, enten det er på statlig eller kommunalt nivå eller i en bedrift eller husholdning, er i tråd med det langsiktige målet om at Norge skal bli et lavutslippssamfunn. De fem punktene angir en overordnet retning, og er med vilje holdt på et enkelt nivå. Dermed kan punktene forstås og brukes til å gjøre forenklede vurderinger, samtidig som de også kan danne grunnlag for en mer omfattende metodikk som kan inngå i større utredninger, vurderinger eller rapporteringskrav der det er hensiktsmessig.

Utvalgets sjekkliste fanger ikke opp alle aspekter som bør vurderes i omstillingen til lavutslippssamfunnet. Vurderinger av for eksempel kostnader og fordelings effekter vil være viktige ved alle beslutninger, selv om de ikke er inkludert i sjekklisten. Det er heller ikke slik at ethvert tiltak som får rødt lys på ett eller flere kriterier automatisk er uforenelig med et lavutslippssamfunn. Men flere gule eller røde lys på sjekklisten indikerer at tiltaket kan vanskeliggjøre omstillingen eller legge begrensninger på andre samfunnsområders muligheter – for eksempel når det gjelder tilgang til kraft, areal eller klimagassutslipp. Da trengs det en grundig vurdering av hva som skal til for at tiltaket ikke motvirker omstillingen til lavutslippssamfunnet. På denne måten synliggjør sjekklisten hvordan dagens beslutninger også innebærer veivalg. I figur 14.1 er det illustrert hvordan dette kan operasjonaliseres:

Klimautvalgets sjekklister

Sjekkpunkt	Grønt lys	Gult lys	Rødt lys
1. Klimagassutslipp i Norge	Tiltaket vil ikke skape klimagassutslipp i Norge i 2050, og skaper ikke store utslipp frem mot 2050	Tiltaket kan skape klimagassutslipp i Norge i 2050 (for eksempel avhengig av teknologisk utvikling eller politiske valg på andre områder), eller det vil skape betydelige utslipp før 2050	Tiltaket vil skape klimagassutslipp i Norge i 2050
2. Klimagassutslipp globalt	Tiltaket gir ikke betydelige klimagassutslipp utenfor Norge (for eksempel gjennom eksport som skaper utslipp andre steder eller import av varer som vanskelig kan produseres uten utslipp) eller reduserer utslippene	Usikker effekt på klimagassutslipp utenfor Norge	Tiltaket gir betydelige klimagassutslipp utenfor Norge (for eksempel til produksjon av nødvendige innsatsfaktorer)
3. Bruk av utslippsfri energi	Tiltaket gjør mer utslippsfri energi tilgjengelig	Tiltaket vil medføre noe økt bruk av utslippsfri energi	Tiltaket vil medføre betydelig økt bruk av utslippsfri energi
4. Natur- og arealbruk	Tiltaket berører ikke naturarealer eller er arealnøytralt	Tiltaket berører noe naturareal, avbøtende tiltak for å bedre den økologiske tilstanden i arealene er mulig	Tiltaket båndlegger betydelig areal, eller er avhengig av arealer med særlig høye naturverdier eller alternativ bruksverdi
5. Bidrag til varig omstilling	Tiltaket bidrar til å muliggjøre omstilling (for eksempel ved å utvikle ny teknologi, øke oppslutningen om klimapolitikken eller skaffe til veie viktige innsatsfaktorer for andre nødvendige tiltak)	Tiltaket er kortsiktig eller midlertidig, eller varige omstillingseffekter er usikre	Tiltaket gjør varig omstilling eller andre nødvendige klimaitak vanskeligere (for eksempel ved å skape økt stivhengighet)

Figur 14.1 Klimautvalgets sjekklister for lavutslippssamfunnet.

Kilde: Klimautvalget 20150

Vi foreslår et punkt om «opptak og lagring av karbon» - om tiltaket vil medføre mindre opptak av CO₂/at karbonlager ødelegges, om opptak/lagring økes (naturrestaurering)? Punkt 4 i sjekklister synes ikke å fange opp dette.

Lykke til med arbeidet.

Med hilsen

Line Lund Fjellvær (e.f.)

Direktør klima- og miljøavdelingen

Gry Tveten Aune
underdirektør
Statsforvalteren

Dokumentet er elektronisk godkjent